

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Л. В. Губанова

Херсонський державний університет, gubanova1925@gmail.com

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор І. С. Попович

Постановка проблеми. Особа юнацького віку щоденно зустрічається з низкою вимог соціального простору, які динамічно трансформуються. Юнак постає перед необхідністю життєвого і професійного самовизначення, прийняття відповідальності за своє майбутнє, при цьому успішність та загальна задоволеність життям суб'єкта залежить від міри повноти реалізації власного потенціалу, що знаходиться в органічному взаємозв'язку із поняттям самоактуалізації. Через це особливої актуальності та значущості набувають наукові дослідження параметрів самоактуалізації осіб юнацького віку.

Аналізування останніх досліджень та публікацій. Розробка проблеми самоактуалізації особистості у вимірі сучасної психології першочергово пов'язана із науковими напрацюваннями представників гуманістичного напрямку, серед яких особливе місце посідає Абрахам Маслоу. Дослідник створив концепт «піраміди потреб», у якій саме актуалізація займає найвищу ланку. Необхідно також відзначити значний внесок у вивчення проблематики самоактуалізації особистості Е. Еріксоном, Г. Олпортом, К. Роджерсом, Е. Фроммом та К. Юнгом.

Корифеї дослідження самоактуалізації особистості К. Роджерс і Г. Олпорт дійшли висновку, що самоактуалізований суб'єкт володіє цілою низкою специфічних властивостей: здатність вільно реагувати та переживати власну реакцію на ситуацію, прагнення досконалості, прийняття відповідальності за планування свого життєвого шляху, відкритість новому досвіду, креативність, свобода у діях та думках, розвинена інтуїція, відсутність конформізму [3; 5]. Із цього виходить, що процес самоактуалізації насамперед пов'язаний зі

зверненням особистості до свого внутрішнього світу, пошуком гармонії із самим собою.

В українській психологічній науці дослідження самоактуалізації особистості спрямовані на окреслення основних вікових особливостей (М. Сидорчук, О. Нежинська, С. Хілько, І. Яворська-Ветрова), гендерних параметрів (О. Чуйко, Г. Левкун, О. Фальова), впливу чинників стресу (Л. Коломієць, А. Степова), зростання у повній або неповній родині (О. Емішянц), створення моделей самоактуалізації (С. Грабіщук, О. Безверхий), розгляд самоактуалізації у контексті професійного зростання (М. Барчій, І. Гаркуша, О. Столярчук, М. Ткалич).

Українська дослідниця О. Коковіхіна, розглядаючи проблему самоактуалізації, дійшла висновку, що теорія А. Маслоу не враховує соціокультурний чинник розвитку особистості. Авторка зазначає, що повне розуміння процесу самоактуалізації передбачає врахування багатоаспектності соціального простору, в якому функціонує суб'єкт, життєвого досвіду окремої особистості. При цьому науковиця виокремлює десять факторів, які здійснюють вплив на особливості самоактуалізації: культурні цінності, соціальний простір, релігія, соціально-економічний статус, освіта і виховання, культурні стереотипи, етнічна ідентичність, соціальна мобільність, соціальні структури й інститути, гендерні ролі [1]. Ми погоджуємося із думкою дослідниці, оскільки соціальні умови, в яких виховується суб'єкт, відіграють важливу роль як у його світосприйнятті, так і самоактуалізації.

У дослідженні І. Поповича представлено цікавий погляд на процес самоактуалізації особистості. Автор наголошує, що індивід може реалізовувати поведінку, яку від нього очікують відповідно до «пророцтва самореалізації», що є складником соціальних настановлень [2; 4]. Тобто особистість займається процесом псевдосамоактуалізації, оскільки орієнтується не на власні цінності, можливості та вподобання, а намагається відповідати окресленим зовнішнім соціальним очікуванням стосовно неї [5].

Мета статті: теоретичне та емпіричне дослідження психологічних особливостей самоактуалізації осіб юнацького віку.

Виклад основного матеріалу. У дослідженні взяли участь 60 студентів Херсонського державного університету, віком 19–24 роки. Статевий розподіл вибірки: 38 осіб жіночої статі та 22 особи чоловічої статі.

З метою окреслення психологічних особливостей самоактуалізації осіб юнацького віку було використано методики «Тест визначення самоактуалізації особистості» (К. Роджерс, Р. Даймонд) та «Самоактуалізаційний тест – САТ» (Е. Шостром). У табл. 1 представлено результати психодіагностичного опитування за методикою «Тест визначення самоактуалізації особистості» (К. Роджерс, Р. Даймонд) через описові частотні характеристики – середнього арифметичного значення та середньоквадратичного відхилення.

Таблиця 1

Результати описової статистики за методикою «Тест визначення самоактуалізації особистості»

Описові характеристики	Шкали за методикою «Тест визначення самоактуалізації особистості» (К. Роджерс, Р. Даймонд)					
	Адаптація	Прийняття інших	Інтернальність	Самосприйняття	Емоційна комфортність	Прагнення домінування
М	27,78	11,15	19,84	65,89	17,52	17,15
SD	4,64	2,87	4,60	27,64	5,82	2,94

Дані діагностики осіб юнацького віку розподілилися таким чином, що переважна більшість суб'єктів демонструють низькі показники за складовими самоактуалізації: «Адаптація» (М=27,78), «Прийняття інших» (М=11,15), «Інтернальність» (М=19,84), «Емоційна комфортність» (М=17,52) та «Прагнення домінування» (М=17,15). Окреслена тенденція може свідчити про низку проблем юнаків, що пов'язані з їх пристосуванням до умов взаємодії із іншими особами в системі міжособистісних відносин, терпимості до інших, скоріше за все такі

суб'єкти проявляють надмірну критичність до оточення і не можуть раціонально диференціювати його за особливостями поведінки. Такі особи схильні детермінувати власні невдачі зовнішніми причинами і орієнтуватися на допомогу представників соціального простору, при цьому вони відчують тривожність, напруженість та занепокоєність стосовно власної життєдіяльності і не прагнуть здійснювати вплив на інших, переконувати їх або відстоювати свої позиції.

Варто зауважити, що особи юнацького віку при цьому демонструють достатньо високий показник за шкалою «Самоприйняття» ($M=65,89$). Такий результат свідчить про достатньо позитивну оцінку власних особистісних характеристик юнаками. Ми можемо констатувати, що особи юнацького віку переважно задоволені собою, транслюють впевненість і привабливість для представників соціального простору. Тепер перейдемо до інтерпретування результатів за методикою «Самоактуалізаційний тест – САТ» (автор Е. Шостром), які відображено у табл. 2.

Таблиця 2

Результати описової статистики за методикою «Самоактуалізаційний тест – САТ»

Описові характеристики	Шкали за методикою «Самоактуалізаційний тест – САТ» (Е. Шостром)													
	Орієнтація у часі	Підтримка	Ціннісна орієнтація	Гнучкість поведінки	Сензитивність	Спонтанність	Самоповага	Самоприйняття	Уявлення про природу людини	Синергія	Прийняття агресії	Контактність	Пізнавальні потреби	Креативність
M	6,84	39,84	10,52	8,52	5,84	6,73	6,78	9,57	5,89	3,31	6,26	6,94	5,52	5,73
SD	1,77	19,09	3,54	3,02	1,77	1,66	1,98	3,35	1,55	1,33	2,02	1,47	2,03	1,88

Одержані результати психодіагностичного опитування свідчать про домінування серед осіб юнацького віку середніх показників за складовими самоактуалізації. Констатуємо, що для представників юнацтва здебільшого характерна схильність до самостійності, саморозвитку, вони прагнуть самоствердження, самореалізації повного діапазону власного потенціалу, юнаки

орієнтуються у своїй діяльності на обрані цінності, при цьому проявляють спонтанність, природність, здатність до побудови міжособистісних стосунків та зосередженості на виконуваний діяльності.

Дещо занижений рівень розвитку констатуємо за такими компонентами самоактуалізації, як «Орієнтація у часі» ($M=6,84$) та «Гнучкість поведінки» ($M=8,52$). Виявлену особливість можна пояснити віковими характеристиками респондентів, оскільки юнаки здебільшого переконані, що у них ще все життя попереду, орієнтування у такому великому проміжку часу здебільшого викликає труднощі. Слабко виражене вміння гнучко реалізовувати власні цінності у поведінці, міжособистісній взаємодії, швидко реагувати на змінюваність ситуацій ми також пов'язуємо із віковими особливостями юнацтва, оскільки ці здатності тільки перебувають на стадії формування і становлення.

Висновки. Теоретико-емпіричне дослідження проблематики психологічних особливостей самоактуалізації осіб юнацького віку підтвердило її важливість та актуальність для психологічної науки. Зазначено, що юнацький вік виступає сенситивним періодом для самоактуалізації, віднайдення ціннісних орієнтирів життєдіяльності, мотивів для саморозвитку та професійного зростання. Виявлено тенденцію демонстрування представниками юнацького віку переважно низьких та середніх показників за складовими самоактуалізації, оскільки вони перебувають на віковому етапі формування та становлення окресленої здатності. Констатовано, що юнаки транслюють достатньо високий рівень самоприйняття, що може свідчити про впевненість і високу самооцінку власних можливостей та особистісних якостей загалом.

Література:

1. Коковіхіна О. С. Self-actualization and sociocultural factors. What's wrong with Abraham Maslow's theory? Наукові перспективи. 2023. № 7 (37). С. 561–572.
2. Попович І. С. Психологія соціальних очікувань особистості: методологія, теорія і практика: навч.-метод. посіб. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 2019. 134 с.
3. Allport G. Becoming: Basic considerations for a Psychology of Personality. New Haven: Yale University Press. 1959. 118 p.
4. Popovych I. S. Social expectations – a basic component of the system of adjusting of social conduct of a person. Australian Journal of Scientific Research. 2014. Vol. 2(6). P. 393–398.
5. Popovych I. S. Social expectations in the theories of motivation of personality. Philosophy. Psychology. Sociology. 2014. Vol. 4(20). P. 53–63.
6. Rogers C. Way of Being. New York: Houghton Mifflin, 1980.